

**KOMPETENSIYALARNI HARBIY TA'LIM JARAYONI DOIRASIDAGI
TASNIFLANISH TURLARI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10471453>

Umarov Ismoiljon Olimjonovich

*Farg'ona davlat universiteti harbiy
ta'lim fakulteti katta o'qituvchisi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta'limdagi ushbu yondashuv nafaqat an'anaviy bilimlarni, balki harbiy sohaning murakkab va o'zgaruvchan sharoitida muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bo'lgan ko'nikma, qobiliyat va kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan mavzusi ko'rib chiqiladi. Shuningdek kompetensiyaviy yondashuv asosida tinglovchilarda bunday ko'nikma va shaxsiy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, ularni samarali va moslashuvchan mutaxassislarga aylantirish keng yoritib berilgan.

Kalit so'zlar

Harbiy ta'lim, maxsus, kompetensiya, ijtimoiy, shaxsga, Individual, asosiy, kommunikativ, boshqaruv, ijtimoiy-faol, ilm-fanni rivojlantirish, motivatsion, intellektual salohiyat, amaliy ko'nikmalar, hissiy, jangovar, kursant, ma'naviy-axloqiy, taktika, saf tayyorgarligi, harbiy va mutaxassislik.

Kirish. Kompetensiya turlarini aniqlashda turli xil yondashuvlar mavjud. Masalan, harbiy mutaxassislik ta'limi doirasida quyidagi kompetensiya turlari ajratiladi:

Maxsus kompetensiya – ma'lum bir mutaxassislik yoki harbiy faoliyat sohasi bilan bog'liq bo'lgan maxsus harbiy vazifalarni bajarish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar, masalan, muhandislik ishlari, tibbiy yordam va boshqalar.

Ijtimoiy kompetensiya - boshqa harbiy xizmatchilar va tinch aholi bilan muloqot qilish, jamoada ishlash, birgalikda qaror qabul qilish va samarali muloqot qilish qobiliyati.

Shaxsga qaratilgan kompetensiya – mas'uliyat, qat'iyatlilik, o'z-o'zini tarbiyalash, o'zini o'zi safarbar etish, o'zini o'zi rivojlantirish va o'zini o'zi anglash qobiliyati kabi shaxsiy sifatlarni rivojlantirish.

Individual kompetensiya - mustaqil ravishda harakat qilish va nostandart vaziyatlarda qaror qabul qilish, tashabbuskorlik va fikrlashga ega bo'lish, etakchilik sifatlarni namoyon etish qobiliyati.

Asosiy kompetensiya - bu harbiy qonunchilik, taktika, saf tayyorgarligi, tibbiyot va boshqalar kabi turli sohalaridagi bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga olgan umumiy bazaviy tayyorgarlik. Bu maxsus va professional kompetensiyalarda qurilgan asosdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu turdagi kompetensiyalar o'zaro ta'sir qilishi va o'zaro bog'liq bo'lishi mumkin va bitta harbiy xizmatchi ularning holati va tajribasiga qarab har birining rivojlanish darajasiga ega bo'lishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida ta'limning uzviyligi va uzluksizligi hamda undagi harbiy ta'limning o'rnini ham muhim ahamiyatga ega. Harbiy ta'lim (chaqiruvga qadar boshlang'ich harbiy tayyorgarlik) o'rta maktab o'quv dasturiga kiritilgan bo'lib, uning maqsadi o'quvchilarning jismoniy va ruhiy tayyorgarligini shakllantirish, fuqarolik mudofaasi va o'zini himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdan iboratdir. Harbiy ta'lim o'quvchilarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda va milliy o'ziga xosligini shakllantirishda ham muhim rol o'ynab, o'quvchilarda Vatanni himoya qilish uchun zarur bo'lgan fuqarolik qadriyatlari va ko'nikmalarini shakllantiradi. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda shuni aytish mumkinki, o'quvchilarni jismoniy tayyorlash, vatanparvarligi va fuqarolik qadriyatlarini shakllantirish uchun birinchi navbatda chaqiruvga qadar boshlang'ich harbiy tayyorgarlik harbiy rahbaridan kompetentlikni talab etadi. Shundan kelib chiqib, asosiy kompetensiyalarni harbiy ta'lim yo'nalishida quyidagicha tasniflash mumkin:

Kommunikativ kompetensiya - tashkilot ichida ham, tashqi tuzilmalar bilan ham samarali muloqot qilish va ma'lumot uzatish qobiliyati, turli xil aloqalar bilan ishlash qobiliyati.

Boshqaruv kompetensiya - bo'linmalar faoliyatini rejalashtirish, tashkil etish va nazorat qilish qobiliyati, qaror qabul qilish, resurslarni boshqarish va maqsadlarga erishish qobiliyati.

Ijtimoiy-faol kompetensiya - boshqa odamlar bilan muloqot qilish, boshqalarning qiziqishlari va ehtiyojlarini tushunish va hisobga olish qobiliyati, jamoada ishlash va nizoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyati.

Milliy va umumiy madaniy kompetensiya - o'z milliy tarixi, urf-odatlarini va qadriyatlarini, shuningdek asosiy madaniy meyorlar va tamoyillarni bilish va tushunish, turli madaniy muhitlarga moslashish qobiliyati.

Ilm-fanni rivojlantirish kompetensiya - doimiy ravishda o'z-o'zini tarbiyalash va rivojlantirish, o'z faoliyatida eng yangi ilmiy yutuqlar va texnologiyalarni qo'llash, ilmiy tadqiqotlar o'tkazish va ma'lumotlarni tahlil qilish qobiliyati.

Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu kompetensiyalar ma'lum bir mamlakatga, harbiy doktrinaga va harbiy tashkilotning ehtiyojlariga qarab farq qilishi va to'ldirilishi mumkin.

Quyida harbiy-kasbiy kompetensiyaning asosiy oltita sifatli shakllari keltirilgan:

Motivatsion sifatlar – bu harbiy xizmatga boʻlgan motivatsiya va qiziqish, oʻz mamlakatini himoya qilish va xizmat qilish istagi, vatanparvarlik va jasorat koʻrsatishga tayyorlik.

Intellektual salohiyat – vaziyatni tahlil qilish, qiyin harbiy sharoitlarda rejalashtirish va qaror qabul qilish qobiliyati, yangi strategiya va taktikalarni oʻrganish va qoʻllash qobiliyati.

Irodaviy sifatlar – bu qatʼiyatlilik, harbiy xavf va stress sharoitida harakat qilish, jismoniy va psixologik qiyinchiliklarni engish qobiliyati.

Amaliy koʻnikmalar – bu harbiy texnika, taktika va jarayonlarni qoʻllash, jangovar qurol va aloqa vositalaridan foydalanish, jangovar harakatlarni olib boorish, hamkasblar va tinch aholining xavfsizligini taʼminlash qobiliyati.

Hissiy (emotsional) sifatlar – bu stressli vaziyatlarda his-tuygʻularni boshqarish, xotirjam va ravshan fikrlashni saqlash, qoʻrquv, tashvish va zoʻriqish tuygʻularini engish qobiliyati.

Oʻz-oʻzini nazorat qilish – bu harakatlar va xatti-harakatlar boshqarilishi, harbiy intizomga rioya qilish va buyruqqa boʻysunish, masʼuliyatli va ishonchli harbiy xizmatchi boʻlish qobiliyati.

Ushbu shakllardagi kompetensiya harbiy xizmatchilarga oʻz vazifalarini samarali bajarishga va harbiy xizmat paytida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni muvaffaqiyatli engishga yordam beradi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, harbiy taʼlimga kompetensiyaviy yondashuv asosida taʼlim standartlari va tamoyillarini joriy etish kursantlarni rivojlantirish va ularni Qurolli Kuchlar xizmatiga tayyorlash uchun zarur va dolzarb qadamdir. Kompetensiyaviy yondashuv nafaqat bilimlarni, balki muvaffaqiyatli harbiy xizmat uchun zarur boʻlgan koʻnikmalarni, malakalarni va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga ham eʼtibor qaratish imkonini beradi.

Kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirish, shuningdek, materialni chuqurroq va mustahkamroq oʻzlashtirishga va harbiy taʼlim bitiruvchilari uchun xizmat faoliyati davomida foydali boʻladigan barqaror koʻnikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

Oʻzbekiston Respublikasining 2018-yil 9-yanvardagi 458-sonli “Oʻzbekiston Respublikasining Mudofaa doktrinasini toʻgʻrisida”gi Qonuni.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-uy 12-sentabrdagi RQ-4447-sonli "O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" gi Farmoni.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi Farmoni.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-4947-sonli "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi Farmoni.

2020-yil 29-oktabrdagi PF-6097-sonli "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi Farmoni.

Abdullayev R.I. Psixologiya operatsiyalari. – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi NMIU, 2004.

Umarov, I. O., & Abduraximov, I. (2022). ZAXIRADAGI OFITSERLARNI TAYYORLASHDA, HARBIY TA'LIMNING MAQSADI, VAZIFALARI VA ISTIQBOLLARI. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(7), 15-18.

Olimjonovich, U. I., & Rahmatali o'g'li, E. S. (2023). TA'LIM SOHASIDAGI IMKONIYATLAR VA ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINING AFZALIKLARI.

Olimjonovich, U. I., Son, H. P. J., & Bahadirovich, Y. S. (2022). THE SECOND WORLD WAR TURNED INTO AN INDUSTRIAL BUILDING AREA. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(10), 264-268.

Olimjonovich, U. I., Rahmatali o'g'li, E. S., Nurali o'g, J. R. S., & Ikromjon o'g'li, I. S. (2022). YOSHLARDA AXBOROT HAMDA MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI IMMUNITETNI SHAKILLANTIRISH. *Journal of new century innovations*, 17(4), 111-115.

Olimjonovich, U. I., Rahmatali o'g'li, E. S., Nurali o'g, J. R. S., Ikromjon o'g'li, I. S., & Ahrorjon o'g'li, K. A. (2022). HARBIY BILIM YURLARIDA HARBIY PSIXOLOGIYA FANINING O'RGATISH AFZALLIKLARI VA AHAMIYATI. *Scientific Impulse*, 1(4), 415-419.

Umarov, I., Ergashev, S., & Salimov, J. (2023). THE RELATIONSHIPS OF FORMING LIFE CONTENT AND CREATIVE THINKING OF MILITARY SERVANTS. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(1), 23-27.

Umarov, I., Ergashev, S., & Salimov, J. (2023). ROLE OF INTELLECTUAL SYSTEMS IN THE TRAINING OF RESERVE AND RESERVE OFFICERS IN THE MILITARY EDUCATION UNITS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(1), 97-101.